

ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

В статті визначена необхідність забезпечення фінансової стабільності для попередження кризових ситуацій в економіці. Висвітлені стан і проблеми, що стосуються розвитку макроекономічного середовища в Україні, функціонування фінансових ринків та банківського сектора.

Ключові слова: фінансова стабільність, макроекономічне середовище, фінансові ринки, банківський сектор.

Постановка проблеми. На відміну від багатьох розвинених країн світу практика аналізу фінансової стабільності в Україні ще недостатньо тривала за часом. Вона охоплює оцінку різних сегментів фінансової системи (грошово-кредитний ринок, ринок іноземної валюти, фондовий ринок, ринок нерухомості) та реального сектора економіки (економічне зростання та інфляція, корпоративний сектор, сектори домашніх господарств та державних фінансів, зовнішній сектор).

Мета статті полягає у необхідності аналізу впливу окремих складових на стабільність фінансового сектора, оцінка ризиків та загроз стабільності фінансової системи.

З кінця 2005 року Департаментом статистики та звітності Національного банку України формуються та офіційно розміщуються на веб-сайті МВФ основні та рекомендовані індикатори фінансової стабільності. На жаль, інформація надається лише по банківському сектору. Зараз проводиться активна робота щодо із залучення установ, що відповідають за розрахунок інших показників фінансової стабільності, для того, щоб офіційно публікувати весь набір індикаторів для України.

Виклад основного матеріалу. Першою складовою аналізу є *макроекономічне середовище*, яке вирізняється значною волатильністю. Економіка України з 2000 року зростала високими темпами, однак ці процеси супроводжувалися високим інфляційним тиском. Зростання реального ВВП уповільнювалося протягом 2007 року (за 9 місяців ВВП збільшився на 7,3 %). Це було зумовлено погіршенням умов торгівлі – відбувалося збільшення цін на нафту при стабілізації цін на зовнішніх ринках металів. Знецінення РЕОК стало фактором покращення цінової конкурентоспроможності вітчизняних товарів.

Політика Національного банку України в умовах значного припливу капіталу призвела до пом'якшення реальних монетарних умов та стимулювала розвиток інфляційних процесів. Інфляція значно перевищила прогнозний рівень, закладений до Державного бюджету, і склала в січні-жовтні 11,7 %. Спостерігався помірний тиск бюджету на ВВП.

Високий рівень прямих іноземних інвестицій (6,8 млрд. дол. за 9 місяців 2007 року) і відповідно приплив капіталу до країни через сприятливий інвестиційний клімат і стабільність курсу гривні дозволив наростити міжнародні резерви. Вони значно збільшилися і станом на 01.10.2007 становили 30,6 млрд. дол., що забезпечило фінансування імпорту товарів та послуг в подальшому протягом 5,2 місяців.

Економіка України відкрита і залежна від кон'юнктури на зовнішніх ринках. Так, в експорті біля 40 % займають метали та вироби з металів. 40 % імпорту припадає на енергетичні продукти – нафту та газ.

Високі темпи зростання імпорту були зумовлені розширенням інвестиційного попиту, підвищенням реальних доходів населення та збільшенням обсягів кредитування домогосподарств. Наприклад, технічне переозброєння підприємств вітчизняної промисловості, а також виконання експортних контрактів зумовили зростання вартісних обсягів імпорту продукції машинобудування.

Наступним сегментом аналізу фінансової стабільності є *фінансові ринки*.

Грошово-кредитний ринок (процентні ставки). Коридор процентних ставок Національного банку України за активно-пасивними операціями широкий (більше 10 в.п.) і змінюється в часі незалежно від траєкторії змін облікової ставки. Ставки за кредитами комерційних банків визначаються в основному рівнем очікуваної інфляції, кредитними і валютними ризиками, а не процентною політикою НБУ.

Ринок іноземної валюти в Україні достатньо стабільний. Політика НБУ спрямована на підтримку стабільності обмінного курсу гривні до долара США. Пропозиція іноземної валюти зростала за рахунок активізації експортерів та значного припливу зовнішніх кредитних ресурсів, що дозволило НБУ поповнити міжнародні резерви. Коливання обмінного курсу гривні до долара США були незначними як на міжбанківському, так і на готівковому ринках. Зростання та диверсифікація золотовалютних резервів в напрямку збільшення частки євро, підвищення довіри інвесторів до українського ринку сприяли збереженню фінансової стабільності у країні.

Фондовий ринок після коливань у серпні-вересні 2007 року показує позитивну тенденцію до зростання. Однак цей ринок в Україні недостатньо розвинений, що обмежує його вплив на підтримку фінансової стабільності.

На ринку нерухомості протягом останніх шести років спостерігалася тенденція зростання високими темпами цін на житло. Це було пов'язано з дисбалансом попиту та пропозиції на ринку нерухомості, а також активізацією кредитування населення для придбання житла. Однак протягом 2007 року відбулося помітне уповільнення зростання цін на житло, що, з одного боку, є позитивним чинником, а з іншого – може містити ризики, пов'язані з виникненням надлишку пропозиції на ринку нерухомості та можливим обвалом цін.

Постійне зростання інвестиційного попиту призводить до підвищення частки довгострокових кредитів. В інвестиційних проектах, зокрема іпотечному кредитуванні, передбачають строки 10-15, а то й 25 років. Однак доля інноваційних кредитів залишається невеликою. При цьому частка довгострокових депозитів значно нижча, що у випадку негативного сценарію розвитку економіки може призвести до проблем з ліквідністю у банківському секторі.

В загальній структурі активів фінансового сектора вагома частка належить банківським установам (90,8 %). Небанківські фінансові у загальних активах інституції становлять лише 9,2 %.

Нарешті, третьою сферою огляду в моніторингу фінансової стабільності є *банківський сектор*, який розвинений краще, ніж фінансовий сектор. Кількість банків, які мають банківську ліцензію, поступово збільшується (станом на 01.10.2007 – 174).

Кількість банків з іноземним капіталом також постійно зростає. В Україні їх 44, включаючи 16 банків із 100 %-ним іноземним капіталом. Банківська система динамічно зростає. Загальні активи збільшились до 83 % по відношенню до ВВП.

Основні економічні нормативи банківської системи відповідали встановленим граничним значенням. Так, норматив адекватності регулятивного капіталу був вищим ніж 10 %. Водночас простежуються певні негативні тенденції. Зокрема, починаючи з 2005 р., відбувалося зниження нормативу достатності капіталу.

Однак валютні дисбаланси банківської системи зростають. Так, темпи зростання кредитів в іноземній валюті (56,2 % – за 9 місяців 2007 року) продовжували перевищувати темпи зростання депозитів в іноземній валюті (22,5 % – за січень-вересень). При цьому джерелом додаткових коштів банків є зовнішні кредити, які потім використовуються для внутрішнього іноземного кредитування. Найбільші ризики створює кредитування фізичних осіб в іноземній валюті, яке перевищує темпи зростання відповідних депозитів (76,8 % порівняно з 21,1 % з початку 2007 року). Це в основному пов'язано з суттєвим зростанням попиту на нерухомість та товари довгострокового користування, зокрема автомобілі.

Частка проблемних кредитів поступово знижується. Однак в умовах відносно високих темпів кредитування, які спостерігаються в останні роки, важливим питанням з точки зору фінансової стабільності банківського сектора є можливості накопичення “неповернених” кредитів у випадку послаблення вимог щодо критеріїв якості при наданні позик банками.

Показники рентабельності активів та капіталу демонструють позитивну тенденцію до зростання.

Висновки. Економічна активність була на високому рівні, а банківська система демонструвала високі темпи зростання, ефективно розподіляла фінансові ресурси та досягла високого показника прибутковості, що сприяло підтриманню фінансової стабільності в Україні.

На жаль, на сьогоднішній день існує цілий ряд ризиків та загроз для стійкості фінансової системи. Серед найбільш актуальних можна виділити: велику залежність економіки України від зовнішньоекономічної кон'юнктури; посилення інфляційних очікувань населення; збільшення валютних дисбалансів банківської системи; зростання високими темпами заборгованості за кредитами, в тому числі споживчого характеру, що може негативно вплинути на якість кредитного портфеля банківської системи; можливість обвалу цін на ринку нерухомості.

Список літератури

1. Показатели финансовой устойчивости: Руководство по составлению. – Вашингтон, США: Международный валютный фонд, 2007.
2. Babihuga Rita (2007). Macroeconomic and Financial Soundness Indicators: An Empirical Investigation, IMF Working Paper.
3. Carol S. Carson and Stefan Ingves (2001). Financial Soundness Indicators: Policy Paper, IMF.
4. Fischer S. (1997). Financial System Soundness, Finance & Development.
5. Owen Evans, Alfredo M. Leone, Mahinder Gill, and Paul Hilbers (2000). Macroprudential Indicators of Financial System Soundness, IMF.
6. Sundararajan V., Charles Enoch, Armida San José, Paul Hilbers, Russell Krueger, Marina Moretti, and Graham Slack (2002). Financial Soundness Indicators: Analytical Aspects and Country Practices, IMF.

Summary

A necessity of the financial stability providing for warning crisis situations in economy is definite. The article covers situation and problems, that are apply to the development of macroeconomic environment in Ukraine, functioning of financial markets and banking sector.

Отримано 07.12.2007

Камашева Н.В. Фінансова стабільність в Україні: основні проблемні питання / Н.В. Камашева // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць. – Суми: УАБС НБУ, 2007. - Т. 22. - С. 164-168.